

7. Podmínky výchovy (biologické, psychické a sociální).

Základy pedagogiky

Doc. PhDr. PaedDr. Kamil JANIŠ, CSc.

Podmínky výchovy

**Biologické
(fyziologický)**

Psychologické

Sociologické

Fyziologické a psychické podmínění výchovy

Fyziologické a psychické předpoklady (vnitřní determinanty) tvoří jednotu a jsou dány genotypem

a) Fyzické (biologická) stránka osobnosti mohou být vrozené a získané

Vrozené dispozice jsou tvořeny znaky, které si s sebou přináší jedinec na svět

- Jako člen lidského rodu obecně
- Individuální znaky po předcích (přes jednu i více generací)

Získané- v průběhu vývoje

b) Psychické, např. úroveň poznávacích schopností a úroveň a kvalita předchozího poznání, temperament, vlohy, talent, nadání, tvořivost (kreativita), emocionalita a sociální obsah emocí, volní a charakterové vlastnosti, zájem apod.

V průběhu dějin se postupně vytvořily tři základní proudy

a) Pedagogický optimismus

Člověk se rodí jako nepopsaný list papíru (tabula rasa) a teprve působením prostředí, zejména pak výchovy, se stává tím, čím je. (Helvétius, Watson, Locke a další).

„Výchova nás dělá tím, čím jsme.“ (Helvétius)

- *„Dejte mi tucet nemluvňat, poskytnete mi možnost je vychovat a zaručím, že vyberu-li náhodně kteréhokoli z nich, vzdělám je pro jakýkoliv typ speciální profese...bez ohledu na jejich talent, sklony, rasu či povolání jejich rodičů.“ (Watson)*
- *„ ...ze všech lidí se kterými se setkáváme, devět desetin se stalo tím, čím jsou-dobrymi nebo špatnými, prospěšnými nebo neužitečnými-svou výchovou“ (Locke)*

b) pedagogický pesimismus

Výchova má minimální podíl na celkovém rozvoji osobnosti.

Základní tézi se stává názor, že člověk se rodí tím, čím se v životě projevuje. K zastáncům pedagogického pesimismu patří např. J. J. Rousseau.

Do této skupiny spadá i tzv. pedocentrismus.

c) Pedagogický realismus

Výchovný proces je chápan jako formativní působení, kterým výrazně vstupujeme do rozvoje osobnosti, ale za účasti a vlivu podmínek jak vnitřních, tak vnějších, jimiž je naše výchovné snažení limitováno.

Charakteristika determinace výchovy

Výchovný proces probíhá vždy za určitých podmínek (vnějších-objektivních, vnitřních-subjektivních), které determinují nejen samotný proces, ale především výsledky daného výchovně-vzdělávacího procesu.

Podmínky výchovy rozeznáváme:

- a) vnitřní (endogenní)
- b) vnější (exogenní)

a) Do skupiny **vnitřních podmínek** patří již charakterizované biologické a psychické podmínky jedince. Jedná se o vlastnosti získané i vrozené (viz dále genotyp a fenotyp), životní zkušenost, věkové a individuální zvláštnosti apod.

b) Do skupiny vnějších podmínek zařazujeme:

- Přírodní a společenské prostředí
- Podmínky materiální a nemateriální povahy
- Politické a historické klima
- Zdravotní a demografické (populační) podmínky

GENOTYP

VÝCHOVNÝ PROCES

FENOTYP

PROSTŘEDÍ

Sociální podmínění výchovy

Sociální podmíněnost výchovného procesu souvisí s prostředím. Prostředím rozumíme prostor hmotné i duchovní povahy (materiální a sociální systém), který je zdrojem podnětu působících na jedince a ovlivňujících jeho vývoj a jejich vliv na výchovu, charakter konkrétního mikroprostředí a jeho skladba (tzn. rodina, sociální zaměření rodiny atd.)

Tyto podmínky mohou působit v podstatě trojím způsobem:

- a) Mohou výchovný proces podporovat, usnadňovat, jsou eufunkční
- b) Mohou vytvářet jakousi neutrální kulisu, jsou neutrální
- c) Mohou výchovné zásahy komplikovat, ba znemožňovat, jsou disfunkční

Okolní podmínky, prostředí vstupují do výchovného procesu na různých úrovních.

- a) mikroprostředí
- b) lokální prostředí
- c) regionální prostředí
- d) makroprostředí